

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної
науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО
Кафедра кримінального процесу

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Кафедра юстиції

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
Кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ЮРИСТІВ
ГО «СТАЛЕ ПРАВОСУДДЯ»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУДОВОГО ПРАВА

Матеріали X міжнародної науково-практичної конференції

(25 квітня 2025 р.)

Харків
«Право»
2025

Відповідальна редакторка *Л. М. Москвич*

Актуальні проблеми судового права : матеріали X міжнар.
А43 наук.-практ. конф. (25 квіт. 2025 р.) / [відп. ред. Л. М. Москвич] ;
Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Каф. кримін. процесу ;
Навч.-наук. ін-т права Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка, Каф. юстиції ;
Нац. ун-т «Одеська юрид. акад.», Каф. орг. суд., правоохорон.
органів та адвокатури ; Нім.-Укр. об-ня юристів ; ГО «Стале правосуддя». –
Харків : Право, 2025. – 376 с.

ISBN 978-617-8612-04-7

Збірник містить матеріали Десятої міжнародної науково-практичної конференції з актуальних проблем судового права, у якій взяли участь відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики. Організаторами заходу виступили кафедра кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кафедра юстиції ННІ права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кафедра організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», Німецько-Українське об'єднання юристів і ГО «Стале правосуддя». В основу видання покладено доповіді, виголошені учасниками конференції, які торкаються різноманітних аспектів судового права.

УДК 349.42

Матеріали викладено в авторській редакції.
Відповідальність за їхню якість, достовірність,
відсутність текстових запозичень несуть автори.

Відеозапис конференції за посиланням:

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2025

ISBN 978-617-8612-04-7

© ТОВ «Видавничий дім «Право», 2025

Список використаних джерел:

1. Васіліу К. Є. Право на справедливий судовий розгляд та його елементи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. 4. С. 190–194. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/47.pdf.
2. Віткаускас Д. Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини: Посібник для юристів. Вид. 2-ге. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2020/07/22/zahyst-prava-na-spravedlyvyu-sud-vidpovidno-do-yeupl-posibnyk-dlya-yurystiv.pdf>
3. Ухвала Жовтневого районного суду м. Дніпропетровська від 29.01.2018 р. по справі №201/636/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/71890654>
4. Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення: Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17.10.2014 р. № 11 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011740-14#Text>.
5. Усманов Ю. Затягування судового розгляду справи: законні способи не зовсім законних дій. *Протокол*. URL: https://protocol.ua/ua/zatyaguvannya_sudovogo_rozglyadu_spravi_zakonni_sposobi_nezakonnih_diy/
6. Скарги на суддів під час розгляду справи: тиск на суд чи реалізація прав? *GOLAW*. 2021. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/skargi-na-suddiv-pid-chas-rozglyadu-spravi-tisk-na-sud-chi-realizaciya-prav/>

Крицька І. О.,

канд.юрид.наук, доцентка, доцентка
кафедри кримінального процесу
Національного юридичного
університету ім. Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ІШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Протягом останніх декількох років все більш очевидним стає те, що поряд із перевагами, які може забезпечити використання технологій штучного інтелекту (далі – ШІ) у різних сферах юридичної діяльності,

це також спричиняє суттєві потенційні загрози та занепокоєння. З огляду на це у кримінальному процесі ШІ так само може так чи інакше впливати на забезпечення певних основоположних прав і свобод людини і громадянина, передбачених, зокрема, такими документами, як Європейська конвенція про права людини (далі – ЄКПЛ) та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (далі – МПГПП). Йдеться, насамперед, про заборону будь-яких проявів дискримінації, що закріплена ст. 14 ЄКПЛ та ст. 4 МПГПП; право на справедливий суд в аспекті гарантування презумпції невинуватості (ч. 2 ст. 6 ЄКПЛ та ч. 2 ст. 14 МПГПП) та вирішення справи безстороннім, неупередженим та незалежним судом (ч. 1 ст. 6 ЄКПЛ та ч. 1 ст. 14 МПГПП).

Наведене зумовлює потребу зупинитися на аналізі окремих проблем, що можуть впливати із зіткнення бажання запровадження інновацій у кримінальне судочинство з одного боку та необхідності дотримання фундаментальних прав особи.

Першою проблемою, що отримує ретельне висвітлення з боку правозахисних організацій в контексті запровадження інструментів ШІ у сферу кримінального процесу, є неможливість повного подолання дискримінаційних проявів у роботі систем ШІ. Фактори, що обумовлюють існування відповідного явища видаються цілком очевидними – будь-який ШІ, що базується на системах машинного навчання, функціонує на основі відповідних показників та введених даних, які в тій чи іншій мірі будуть потенційно дискримінаційними стосовно певних груп осіб. «Подолати» цей негативний вплив можна лише вилучивши всі вихідні дані з ознаками «дискримінаційності». Водночас, таке вилучення зрештою призведе до видалення із систем ШІ майже всіх класифікаційних показників, що зробить відповідний інструмент ШІ неефективним або взагалі не придатним до функціонування.

Проілюструємо прояви дискримінації в роботі систем ШІ на деяких прикладах. Зокрема, система NDAS у своїй роботі використовує дані, отримані в ході затримань та обшуків, що у поліцейській діяльності Англії та Уельсу націлені на чорношкірих людей майже в десять разів більше, ніж на білих. Дані про етнічну приналежність використовують системи Delia, Sensing Project, HART та RADAR-iTE, а система RisCanvi під час оцінки ризиків включає дані про національність. Водночас, навіть менш очевидні класифікаційні показники, зокрема, про домашні адреси, телефонні коди тощо потенційно можуть бути дискримінаційними, оскільки поза увагою в такому разі залишається те, що в багатьох європейських країнах існує виражена етнічна сегрегація населення. Це на практиці під-

вищує ймовірність того, що системи ШІ ненавмисно встановлять кореляційний зв'язок між етнічним походженням та прогнозованим ризиком [1].

Слід, на жаль, погодитися з досить поширеною думкою про те, що окремі фактори, які прямо впливають на упереджене ставлення та дискримінацію щодо певних груп осіб, навряд чи повністю можуть бути знівельовані. Утім, певні надії залишає інформація про те, що деякі компанії, як наприклад IBM, розробляють інструменти, які допомагають організаціям втілювати принципи відкритості та прозорості коду, даних і змінних на практиці. Розроблена цією компанією технологія AI OpenScale, що була запущена в 2018 році, за твердженням її авторів, може автоматизувати виявлення упередженості та пом'якшити її для широкого спектру систем машинного навчання, надаючи пояснення щодо того, як приймаються рішення, і зміцнюючи впевненість у їхньому результаті [2]. Ще одним інструментом, що може сприяти розробці методів машинного навчання, які дозволять користувачам легше зрозуміти, як робляться прогнози і наскільки вони є надійними, у перспективі може стати програма Explainable AI, розробником якої виступає американське агентство оборонних досліджень DARPA [3]. Ці нові програми можуть стати особливо корисними, зокрема і у сфері кримінального судочинства.

Сутність проблеми функціонування систем ШІ в контексті непорушення презумпції невинуватості проявляється в тому, що по суті, використання відповідних інструментів у аспекті т.зв. «передбачуваного правосуддя», тобто для оцінки ризиків, прогнозування можливої протиправної діяльності підозрюваного або обвинуваченого у разі їх звільнення від тримання під вартою або, наприклад, застосування до них пробації, створення профілів відповідних осіб без достатніх фактичних даних та без дотримання стандартів доказування, характерних для відповідних етапів та стадій кримінального провадження, потенційно може спричинити упереджене ставлення до особи або її кримінальне переслідування в порушення презумпції невинуватості.

Як приклад потенційного порушення може бути розглянуто функціонування деяких систем ШІ. Зокрема, ProKid використовує дані про злочинність інших осіб, які перебувають у безпосередній близькості до дитини, проти самої дитини, а також власну віктимність дитини і навіть віктимність інших осіб з її оточення як індикатори ймовірності вчинення дитиною правопорушень у майбутньому. Система NDAS використовує дані про середовище особи для складання її профілю та оцінки ймовірності вчинення нею злочину в майбутньому, а RisCanvi – інформацію про кримінальну історію сім'ї або батьків особи та «кримінальних

або антисоціальних друзів». За твердженням авторів відповідного звіту, це становить «криміналізацію за асоціацією, без будь-яких фактичних доказів або встановлення вини» [1].

Так, з одного боку, зазвичай не йдеться про буквально засудження людини лише на підставі аналізу з використанням інструментів ІІІ. Утім, відмічається, що відповідні прогнози та оцінки ризиків можуть спричиняти необґрунтовані поліцейські спостереження, переслідування та арешти, а також впливати на рішення про притягнення особи до кримінальної відповідальності, застосування щодо неї неізоляційних запобіжних заходів та пробації [4]. Вочевидь, це навряд чи можна вважати прийнятним у світлі вимоги про те, що питання про винуватість особи може бути вирішене лише в рамках неупередженого та всебічного судового розгляду відповідним вироком суду. Це обумовлює критичну важливість нормативного втілення та практичної реалізації таких охарактеризованих нами раніше принципів, як субсидіарність і контрольованість, так само як оскаржуваність. Зокрема, важливу роль може відігравати процедура ознайомлення з відповідними звітами, підготовленими на основі роботи систем ІІІ, у відкритому судовому засіданні з попереднім наданням їх для ознайомлення протягом розумного строку стороні обвинувачення та захисту, які перед суддею зможуть піддати їх перехресному аналізу.

Окрему проблему аналітики вбачають і в тому, що дія більшості регламентів та актів, що визначають сферу та стандарти використання систем ІІІ у кримінальному процесі, не поширюється на Європол та інші міжнародні організації, які працюють у сфері правоохоронної та судової співпраці. При цьому, наприклад, Європол наразі збирає та зберігає суттєву кількість надзвичайно чутливих персональних даних у своїх базах даних та інформаційних системах [5].

Зважаючи на те, що ключовими існуючими або перспективними напрямками використання систем ІІІ у кримінальному провадженні, є ті, що пов'язані: по-перше, із збиранням та обробкою доказів (наприклад, розпізнавання образів на відео та фотозображеннях, аналіз ДНК, ідентифікація зброї та інших об'єктів та ін.); по-друге, із т.зв. «передбачуваним» прийняттям рішень; по-третє, із виконанням допоміжних завдань, що виникають у кримінальному процесі (зокрема, автоматичне складання формулярів певних процесуальних документів, узагальнення та систематизація доказів, підбір релевантної судової практики, прогнозування судових перспектив, автоматизоване складання стенограм судових засідань завдяки технологіям розпізнавання природної мови тощо). Водночас, лише третя група векторів використання систем ІІІ несе мінімаль-

ні ризики непропорційного та неконтрольованого втручання у права та свободи людини, водночас перші дві групи можуть посягати на права та свободи, гарантовані, наприклад, ст. ст. 6, 8 та 14 ЄКПЛ, а отже використання інструментів ШІ з відповідною метою у цих сферах має бути цілком підконтрольним, верифікованим та лише субсидіарним, а у певних випадках – взагалі забороненим.

Список використаних джерел:

1. Automating Injustice: The Use of Artificial Intelligence & Automated Decision-Making Systems in Criminal Justice in Europe. Fair Trial (9 September 2021). 24 (6). URL: https://www.fairtrials.org/app/uploads/2021/11/Automating_Injustice.pdf
2. Kenny D. How AI OpenScale Overcomes AI's Biggest Challenges. (IBM, 2023). URL: <https://newsroom.ibm.com/IBM-watson?item=30695>
3. Turek M. Explainable Artificial Intelligence (XAI) (DARPA, 2018). URL: <https://www.darpa.mil/research/programs/explainable-artificial-intelligence>
4. European Union Agency for Fundamental Rights, EU-MIDIS II Second European Union Minorities and Discrimination Survey: Main results (FRA 2017). URL: <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey-main-results>
5. EU Commission 'AI Act' Consultation: Fair Trials' Response (Fair Trials, 13 August 2021). URL: <https://www.fairtrials.org/articles/publications/eu-commission-ai-act-consultation-fair-trials-response/>

Кубасенко А. В.

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРАВОСУДДЯ БЕЗ БАР'ЄРІВ: РОЛЬ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ДОСТУПУ ДО СУДУ

У сучасному світі цифрові технології стають не лише каталізатором інновацій у різних сферах суспільного життя, а й інструментом транс-

Костенко С. К.	
ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА: МІЖ ПРАВОМ І ПОЛІТИКОЮ	46
Кравченко М. О.	
РОЗУМНІСТЬ СТРОКУ РОЗГЛЯДУ ЯК СКЛАДОВА ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД	50
Крицька І. О.	
ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРАВОСУДДЯ В КОНТЕКСТІ ДОТРИМАННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ.....	53
Кубаєнко А. В.	
ПРАВОСУДДЯ БЕЗ БАР'ЄРІВ: РОЛЬ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ДОСТУПУ ДО СУДУ	57
Кухнюк Д. В., Запара С. І.	
ДОСТУП ДО ПРАВОСУДДЯ У СФЕРІ ПРАЦІ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНА ПРАКТИКА	61
Куш О. Є.	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРИНЦИП НАЛЕЖНОЇ ПІДГОТОВКИ СУДДІВ У СУДОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	68
Мельниченко В. С.	
ТЕОРЕТИКО – ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ: МІЖНАРОДНИЙ РІВЕНЬ	70
Москвич Л. М.	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАСАДИ ДОСТУПНОСТІ ПРАВОСУДДЯ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	73
Муза О. В.	
ДО ПИТАННЯ ПРО СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	77
Назаров І. В.	
ПЕРЕВІРКА НА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ДОСТУП ДО СУДДІВСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	80
Нестерчук Л. П.	
СУДОВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	83
Овсяннікова О. О.	
ВПРОВАДЖЕННЯ ЄСІТС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	88